

15. Buletina

MARTXOAK 2014

LAN OSASUN BULETINA

AURKIBIDEA:

**1.-HEGO EUSKAL HERRIKO EZBEHARREN 2013ko
EGOERARI BURUZKO TXOSTENA**

2.- LAN ISTRIPU HIKGARRIEN TAULA HEH-AN, MARTXOAK 2014

15. Buletina

martxoa 2014

1.- HEGO EUSKAL HERRIKO EZBEHARREN 2013ko EGOERARI BURUZKO TXOSTENA

1.- DATU OFIZIALEN ANALISIA

Laneko ezbeharrei dagokienez Hego Euskal Herriko enpresen egoera 2013an oso kezagarria da, berriz ere; eta esan dezakegu azken urteotako joerak ez duela hobera jo. Murrizketen eta erreformen politika amaigabeek beren eragina dute langileen osasunean, txosten honetan zehar ikusteko aukera izango dugunez.

Aurreko urteetan bezala, lan-istripuen kopurua, guztira, gutxitu da; baina berriro azpimarratuko dugu jaitsiera horren arrazoia krisiaren ondoriozko jarduera ekonomikoaren uzkurdura dela, eta ez arlo horretan ezartzen diren politikak. Txosten ofizialetan lan-ezbeharren gainbehera laudatzen da, baina langile gehiegi hiltzen dira urterik urte lan-istripuz edo lanbide-gaixotasunez, batez ere, kontuan hartzen badugu lan-merkatuko langileen kopurua dezente gutxituz joan dela azken urteotan.

Izan ere, 2009ko hirugarren hiruhilekotik 162.300 lanpostu galdu dira Hego Euskal Herrian. 2013. urtean, zehazkiago, 18.400 lanpostu galdu dira. (Iturria: INE).

Datu ofizialak aztertzen hasi baino lehen, txosten hau prestatzeko garrantzitsua den alderdi bat aipatu behar dugu:

ELAn ez dugu batere informaziorik jaso istripu arin, larri eta heriozkoei buruz. Jendaurrean salatu behar dugu arrisku-prebentzioaz arduratzen diren erakundeek, Nafarroakoek zein EAEkoek, ez dutela daturik eman erkidego bietan gertaturiko istripuei buruz.

Aurreko urteetan Osalanek aldiro-aldiro urtean zehar EAEn gertaturiko lan-istripuen zerrendak igortzen zizkigun. ELAk bere datuak Osalanetik bidalitakoekin erkatzen zituen, eta horrela bere estatistikak osatzen zituen. Aurten, ordea, Osalaneko Zuzendaritza bere kabuz aldatu da iritziz, eta erabaki du guri informazio hori ez ematea. Ondorioz, zailtasun handiak ditugu EAEn benetan gertatzen diren lan-ezbeharren tasa zehazki ezagutzeko; batez ere, *in-itinere* gertatzen direnei eta istripu ez-traumatikoei dagokienez.

Irizpidez aldatze hori erabaki politiko hutsa da. Osalaneko Zuzendaritza ez dago pozik ELAk egiten dituen txostenekin, zeren agerian uzten dute bestelako erregistroak ere badaudela, erakunde ofizialek aurkezten dituzten lan-ezbeharren erregistroak ez bezalakoak, non beti lan-istripuz hildakoen kopurua handiagoa den, eta ikuspegi bikoitz hori ez dute gogoko. Heriotza batzuk lan-istripuen zerrendetan zergatik ez diren sartu azaldu beharrik ez izateko, informazio hori ez ematea erabaki dute. Hori dela-eta, bestelako iturrietan bilatu beharrez gaude; bestela, ezin dugu irakurketa osoa eskaini, Hego Euskal Herriko lan-ezbeharren zenbait parametrori buruz.

EAEko lan-ezbeharren estatistikei dagokienez, eta Osalanek bere web-orrian adierazitako datu ofizialak aintzat hartuz, 2013. urtean **73.119** lan-istripu gertatu ziren, haietatik **45.159** baja hartu barik, eta **27.960** baja hartuta. Horri gehitu behar dizkiogu urte horretan izandako 1.487 berrizkaturak (berriz gaixotzeak). 2012. urtean Osalanek **75.812** lan-istripu zenbatu zituen, haietatik 46.884 baja hartu barik, eta 28.928 baja hartuta.

Heriozko istripuen atalean, datu ofizialen arabera **34** hildako zenbatu ziren lanaldiaren barruan EAEn. 2012an hildakoen kopuru ofiziala **40** izan zen, beraz urtebeteko epean hildakoen kopurua %17,64 jaitsi da. Datu horietan barne hartu dira lanaldiaren barruko istripuak eta *in-itinere* istripuak.

2013

EAE: L.I.	BAJA BARIK	ARINAK	LARRIA K	HERIOZKO AK	GUZTIRA
BIZKAIA	19.896	14.054	73	18	38.403
GIPUZKOA	14.470	8.632	57	11	25.482
ARABA	10.793	5.083	27	5	17.264
EAE	45.159	27.769	157	34	73.119

Iturria: Osalan

2012

EAE: L.I.	BAJA BARIK	ARINAK	LARRIAK	HERIOZKOAK	GUZTIRA
BIZKAIA	21.067	14.625	85	19	35.796
GIPUZKOA	15.064	8.817	60	15	23.956
ARABA	10.753	5.259	42	6	16.060
EAE	46.884	28.701	187	40	75.812

Iturria: Osalan

Beraz, Osalanek 2013an **34** heriozko istripu zenbatu ditu EAEn. Oraingo honetan, Osalanen istripu gertatuen erregistroa ez dugunez, ez dugu jakiterik zenbat heriozko lan-istripu kendu diren istripu gertatuen zerrendatik. Eskuarki aparte utzi ohi diren heriozko istripuak hauexek dira: langile autonomoenak, kooperatibistenak, hemen hildako EAetik kanpoko jendearenak, mutualitateek lanekotzat jo ez dituztenak, “in-itinere” istripuak -errepide-istripuztat jotzen direnak-, eta lanaldiaren barruan gertatzen diren istripu ez-traumatikoak –lanaz kanpoko istripuztat hartzen direnak (bihotzekoak, iktusak...)

Ziurrenera zenbatu ez diren istripu-multzo horren barruan daude, besteak beste, Azoresborg itsasontziko marinel holandarra, Bilboko portuan uretara erori eta hipotermiaz hil zena, eta Gipuzkoan hil ziren bi garraiolariak. Baditugu identifikatuak, orobat, 3 autonomo (bi Bizkaian eta bat Araban), eta kooperatibista bat Gipuzkoan, jasandako istripua lanekotzat aitortu ez zaien zerrenda horretan gehitu beharrekoak.

EAEn dagoen eragin-indizeari bagagozkio, hau da, baja dakarten lan-istripuen kopurua 1.000 langile okupatuko, eragin-indize handiena eraikuntza-sektorean aurki daiteke, eta horren atzetik, baina oso hurbiletik, lehen sektorea; eta, aitzitik, indize txikiena duena zerbitzu-sektorea da. 2012. urtearekiko ez da aldaketa handirik sumatu.

Nafarroan, 2013ko estatistika ofizialen arabera lan-istripuak, guztira, “in-itinere” gertaturikoak ere barne, **19.923** izan dira; 13.251 bajarik gabe, eta 6.672 baja hartuta. Azken horietatik 6.592 arinak izan dira, 68 larriak, eta 12 heriozkoak.

L.I. NAFARROA	ARINAK	LARRIAK	HERIOZKOAK	GUZTIRA
2013	6.592	68	12	6.672
2012	6.638	61	8	6.707

Iturria: [SPLN](#) (Nafarroako Osasun Publiko eta Laboralaren Institutua).

Adierazitako datuetan ikus daitekeenez, istripu-kopuruak, guztira, Nafarroan jaitsi dira 2013an portzentaje txiki batez, aurreko urtekoen aldean. Hala ere, istripu larriak eta, batik bat, heriozkoak ugaltu dira nabarmen. Azken horiek, heriozkoak, aurreko urtekoen aldean, igoera %50koa izan da. Bestalde, deigarria da “in-itinere” istripuak zenbat ugaltu diren Nafarroan, aurreko urtekoak baino %9,3 gehiago.

Nafarroan dagoen eragin-indizeari bagagozkio, hau da, baja dakarten lan-istripuen kopurua 1.000 langile okupatuko, eragin-indizerik handiena eraikuntza-sektorean aurki daiteke (%57,2); eta, aitzitik, indizerik txikiena duena zerbitzu-sektorea da (%18,9). Aurreko urteko datuekin alderatuz gero, eragin-indizean aldaketa nabarmenen bat izan duen sektore bakarra nekazaritza izan da, hor %26,41 igo baita, oso datu altua.

Deigarria ere bada Nafarroan bajarik gabeko istripuak %6,5 igo direla, aurreko urtearekiko, eta bajadun istripuak %0,5 jaitsi direla.

2.- ELAREN DATUEN ANALISIA

2013n ELAk 55 hildako zenbatu ditu, lan-istripuak direla-eta, Hego Euskal Herrian (42 EAEn eta 13 Nafarroan), iturri ofizialek adierazitako **46**en aurrean. Ondorioz azpierregero diferentzia %16,36koa da. Heriozko istripuen datu hori, hain erraz egiaztatzea izanik, hain desberdina baldin bada; zentzuzkoa da pentsatzea gainerako istripuen (larriak, arinak eta baja gabekoak) azpierregero portzentajea are handiagoa izango dela.

HERIOZKO L.I. ELA	2012	2013
BIZKAIA	29	23
GIPUZKOA	17	13
ARABA	12	6
NAFARROA	8	13
HEH GUZTIRA	66	55

ELAk erregistratu duen kopurua, lan-istripuz hildakoena, 2012. urtearekiko %20 jaitsi bada ere, kontuan hartzen badugu krisi-egoera dela-eta izandako lan-jardueraren erorketa ikaragarria, heriozko istripuen kopurua handiegia da oraindik ere. EAeko hiru herrialdeetan jaitsi dira lan-istripuz hildakoen kopuruak. Araban nabarmen murriztu dira heriotzak, aurreko urtetik kopurua erdira jaitsi baita. Nafarroa da heriozko istripuen kopurua handitu den lurralde bakarra, %38,46.

ELAk jasotako datuak oinarri harturik, sakonago aztertuko ditugu 2013ko heriozko istripuak, eta hauxe nabarmendu nahi dugu:

- HEHko heriozko lan-istripurik ugariak ez-traumatikoak dira. Ondoren, eta oso hurbiletik, makinak, ekipoen edo zamen harrapaketak.
- Goitik erortzeagatik gertatu diren heriozko istripuak dezente gutxitu dira, aurreko urtekoen aldean.
- Heriozko istripu ez-traumatikoak sektore guztietan gertatzen dira, baina harrapaketak eta goitik erortzeak mugatzen dira eraikuntza eta metalgintza sektoreetara.
- 2013an heriozko istripuak pairatu dituzten enpresetako batzuk azpikontratak izan dira.
- Aipatu beharrekoa da, bestalde, hildakoen artean batzuk garraio-sektorekoak izan direla; hori dela-eta, istripu horiek, lan-istripuzat jo beharrean, bide-istripuzat jotzeko arriskua dago.

2013an eraikuntza-sektorean izandako heriozko istripuen kopurua metalgintzan izandakoen erdia izan da, eta sektore publikoan izandakoen pare. Datu horrek egiaztatzen du eraikuntza-sektoreko jardura oraindik maila apaletan dagoela. Zerbitzuen sektorean, bestalde, heriozko istripu-kopuru handia gertatu da (oraingo honetan istripu-mota guztiak hartzen ditugu barne: ez-traumatikoak, in-itinere, goitik erortzeak, harrapaketak...)

Nabarmendu beharrekoa da eraikuntza-sektorean enpresak azpikontratatzeari gero eta gehiagotan ikusten den gertakaria dela. Azpikontratatu diren enpresa horietako asko atzeritarrak dira, eta ez dituzte betetzen hitzarmen kolektiboetan jasotako baldintzak. Jardunbide hori bereziki larria da administrazio publikoek sustaturiko herri-lanak direnean. Haietako askotan enkante-prezioa beherantz botatzen dute; eta, noski, prezioa hainbeste merkatu ostean, ez dituzte betetzen ez hitzarmen kolektiboak, ez prebentzio-arauteria, eta horrek lan-istripuak ugaltzea dakar.

Bestalde, 2011n hasitako joeraren ildotik sektore guztietan istripu ez-traumatikoen kopurua hain handia izateak pentsarazten digu izaera psikosozialeko arriskuak oso benetakoak direla lantokietan, eta arazo larria direla Hego Euskal Herriko langileen osasunerako.

3.- LANBIDE-GAIXOTASUNAK

Lanbide-gaixotasunen kasuan, Osalanek lanbide-gaixotasunen **2.799** agiri ditu erregistraturik bere artxiboetan, Gizarte Segurantzari CEPROSS sistemaren bidez jakinarazi zaizkionak. 2012an **2.706** agiri erregistratu ziren.

EAE	BAJA HARTUTA	BAJA BARIK	GUZTIRA
2012	852	1.854	2.706
2013	777	2.002	2.779

Iturria: CEPROSS

Beraz, 2013an, agiri-kopurua, guztira, igo da apur batez (%2,62) EAEn; baina aldaketa nabarmen bat gertatu da: bajadun lanbide-gaixotasuneko kasuak gutxitu dira (75 agiri gutxiago), eta bajarik gabeko kasuak ia bikoiztu dira (148 agiri). Datu hori gaur egungo egoeraren isla esanguratsua da, enpreetan gero eta jende gehiagok uko egiten dio baja hartzeari, lanpostua galtzeko beldurrez.

Nafarroan 2013an lanbide-gaixotasunaren **1.517** agiri erregistratu dira, CEPROSS sistemaren bidez, **659** baja hartuta eta **858** baja barik. 2012an 1.322 agiri erregistratu ziren.

NAFARROA	BAJA HARTUTA	BAJA BARIK	GUZTIRA
2012	532	790	1.322
2013	659	858	1.517

Iturria: CEPROSS

Nafarroan lanbide-gaixotasunaren agiriak goraxeago daude, 2012an baino, bai baja dakartenak, bai baja gabe doazenak.

Hala ere, lanbide-gaixotasunei buruz erregistratu diren datu ofizialek —dela EAEn, dela Nafarroan— ez dute inondik inora islatzen dagoen problematika. Lanbide-gaixotasunen kasuan benetan daudenak baino gutxiago deklaratzeko behin eta berriz gertatzen den arazoa da, eta ELAk hala salatu izan du hainbat urtetatik hona. Izan ere, enpresek arlo horrekiko duten jokabidea ahaztu gabe, praktika txarrak erabiliz erantzukizunak ezkututzen eta saihesten saiatzen baitira, berriz ere esan behar dugu lanbide-gaixotasunaren zantzuak jakinarazteko sistema ez dabilela, ez prebentzio-zerbitzuen aldetik, ez osasun-sistema publikoaren aldetik. Alde horretatik mutualitateak aipatu behar ditugu bereziki, haiek baitira arlo honetan ezinbesteko laguntzaileak, haiek patologia bat lanbide-gaixotasun moduan onartzeko traba asko jartzen dutenak, haiek gero eta errekurso gehiago jartzen dutenak INSSen ebazpenen aurka, gaixotasunen lan-jatorria ontzat ematen duenean.

Amiantoarekin loturiko lanbide-gaixotasunei dagokienez, Osalanek 2013ko martxoan argitaratu zituen datuen arabera 182 pertsona hil dira EAEn, 2013ko urtarrilaren 31ra arte, lan-bizitzaren zenbait alditan amiantoz kutsatzearen ondorioz. Estatistika horietan beretan islatzen da 5.933 pertsona (jardunean, baina kutsabide izan diren enpresetan ez beste batzuetan; eta erretiratuak) egon dira amianto-zuntzez kutsatzeko arriskuan. Datu horietan islatu dira soilik RERAn (Amianto Arriskua duten Enpresen Erregistroa) erregistraturik dauden enpresetako langileak; baina ziurtasun osoaz dakigu amiantoarekin lan egiten duten gaur egungo enpresa asko ez daudela jasota erregistro horretan. Beraz, amiantoaz kutsatzeko arriskuaren pean lan egiten dutenen kopurua askoz handiagoa da.

Amiantoarekin loturiko patologiak dituzten pertsona gehienek auzitara jo behar dute, gaixotasunaren lan-jatorria frogatze aldera; eta ibilbide hori oso nekagarria da dauden egoeran daudela. Amiantoarekin gertatzen dena beste patologia batzuetan ere berdin-berdin gertatzen da: ez dira islatzen estatistika ofizialetan, eta gaixotasun arrunt gisa hartzen dira, adibidez lehen mailako silikosisa...

4.- BALIOESPENAK ETA ONDORIOAK

1.- Hego Euskal Herriko lan-ezbeharren egoerak **oso larria** izaten jarraitzen du. Egia da istripuak guztira gutxitu direla; baina horren zergatia batik bat jarduera ekonomikoaren gainbehera da, eta ez gobernu desberdinek, lan-segurtasun eta osasunaren arloan, bultzatu dituzten politiken arrakasta.

2.- Lan-ezbeharren egiturazko arazoak lan-merkatuaren goranzko prekaritatea eta enpleguaren kalitate txarra dira. Azpikontratazio-indize hain handiak, lan-erritmo itogarriak, eta prestakuntzaren gabezia dira gizarte-gaitz horren arazo nagusiak.

3.- Egiturazko arazoiei gehitu behar diegu **murrizketen eta doikuntzen** zuzeneko eragina, herri-administrazioetan aplikatzen diren neurrien eragina, alegia. Hego Euskal Herrian egin diren murrizketen ondorioz lan-osasuneko atala inoizkorik argalen geratu da. Izan ere, gastu hori ez da iristen ezta BPGaren %0,020ra ere.

4.- **EAEko eta Nafarroako administrazioek ez dute hartu ez politikarik, ezta neurririk ere**, arazo horren benetako zioei behar bezala aurre egiteko. Baliabideen urritasunak agerian uzten du borondate politikoa eskasa dela, lan-osasuna zaintzeko borondate eskasa, defizit hori propagandaren bidez estaltzen saiatzen badira ere.

Hala da, ezbeharren aurka egin ahal izateko, patronalaren interesekin bat ez datozen neurriak hartu beharra dago. Alabaina, ontzat jotzen dira prekaritatea, kontratazioaren arloko lege-iruzurra eta neurritz kanpoko azpikontratazioa. Horiek horrela, Osalanek, Nafarroako Lan Osasunaren Institutuak eta Lan Ikuskaritzak ez dituzte beren eginkizunak betetzen lan-arriskuen prebentzioko arloan, alegia, enpresa arau-hausleei jarraipena egitea, kontrolpean edukitzea eta zehapena ezartzea.

5.- Ekonomiaren egungo egoeran, enplegua eta jarduera beheraka doazenez, **enpresek egoerari erantzuteko duten moduetako bat prebentziorako inbertsioak murriztea da**; baina hori, zer esanik ez, lan-osasunaren eta segurtasunaren kaltetan doa.

Jardunbide horiekin batera langileen beldurra dago, lanpostua galtzeko beldurra aldi baterako ezintasuneko egoeran egoteagatik. Hori dela-eta, “**presentismo**” delako gertakaria errepikatzen da, hau da, gaixo egonda ere, lanera joatea; eta horrek egoera larriagotzeko arriskua dakar edo, are larriagoa dena, lan-istripua jasateko arriskua.

6.- Lan-harremanen prekarizazioak, lanaldiak luzatzeak, enpresariei lan-baldintzak alde bakarretik aldatzeko emandako aukerek, kaleratze ugariak... zuzeneko eragina dute langileen **osasu psikosozialean**. Arrisku psikosozialak antzematera eta identifikatzera oso baliabide gutxi bideratzen da, langileen arazo globala eta lehen mailakoa bihurtzen ari dela jakin arren. Hori dela-eta, eragile psikosozialekin loturiko istripuak eta gaixotasunak izugarri ugaltu direla egiaztatu daiteke, besteak beste, aipagarrienak mobbing eta lan-jazarpenaren kasuak dira.

7.- **Lanbide-gaixotasunei** dagokienez, utzikeria erabatekoa dela salatu behar dugu. Datu ofizialek ez dute errealitatea islatzen. Argi dago lanbide-gaixotasunak ezkutuan mantentzen direla, eta benetan direnak baino askoz gutxiago jakinarazten dituztela. Munduko eta Europako mailetan lanbide-gaixotasunen hazkundea eta eragina hain gai kezagarria izanik —lan-istripuena bera baino kezagarriagoa—, hemengo herri-administrazioentzat gai hori hutsaren hurrengo da.

5.- ELAREN PROPOSAMENAK

1.- ELAk arlo honi buruzko **politika publikoak zeharo aldatzeko** eskatzen die gobernu guztiei. Horretarako, aurrekontu-zuzkidura handitu behar da, oraingo beharrianak betetzeko adinakoa izan arte.

2.- **Enplegu duina eta eskubidez jantzia** sortzea lehentasunezkoa izan behar da gobernuentzat. Ildo horretatik gobernuen zeregina da enplegua sortzeko politikak bultzatzea eta lan-eskubideak zabaltzea, prekaritatea ezabatuz, neurritz gaineko azpikontratazioa mugatuz eta kontratazioko lege-iruzurra zigortuz.

3.- Eskumen hori duten erakundeei eskatzen diegu **zehapen-prozedura eredugarriak** irekitzea enpresa errudunen aurka, eta zerbitzu mediko eta prebentzio-zerbitzuen aurka. Prozedura horien xedea prebentzio-arloko praktika txarrak antzematea da, bai eta aipaturiko praktikak abiapuntutik beretik desagerraraztea ere, langileen osasuna lantokietan hobeto zaintzearen.

4.- Lan-osasuneko politika publikoetan **lanbide-gaixotasunei** merezi duten funtsezko garrantzia emateko exijitzen dugu. Beste erakunde batzuen eskumenen kaltetan joan barik, Osalan eta Osasun Publiko eta Laboraleko Nafar Institutua erreferentziazkoak izan behar dira lan-gaixotasunak aztertzean eta ikuskatzean.

5.- ELAk **ekintza sindikala eta negoziazio kolektiboa** bultzatuko ditu, lan-osasuna hobetzeko tresna egokiak direlakoan. Sindikatuak darabilgun arazo honetaz jendea jabeazten, antolatzen eta bultzatzen duen heinean egingo dugu aurrera gure eskakizunetan.

2. LAN ISTRIPU HILGARRIEN TAULA HEH-N, MARTXOAK 2014

HEH	ISTRIPU HILGARRIAK
BIZKAIA	4
GIPUZKOA	4
ARABA	2
NAFARROA	3
TOTALA	13

Martxoaren 27arteko datuak